

Økologiens udfordringer i forhold til at få fat i næringsstofferne

Specialkonsulent Margrethe Askegaard, SEGES Økologi

Den økologiske andel i forbrugernes indkøbskurve udgør omkring 8 pct., men de næringsstoffer der eksporteres fra de økologiske bedrifter kommer ikke retur til de økologiske marker. Og der skal næringsstoffer ind for at der kan komme produkter ud. I dag kommer en betydelig del af næringsstofferne til de økologiske marker fra køb af konventionel husdyrgødning.

Ifølge EU's økologiforordning (nr. 834/2007) skal brugen af ikke-vedvarende ressourcer minimeres og vegetabiliske og animalske spild- og biprodukter bør genbruges, så næringsstofferne kommer tilbage til jorden. Der er dog mange udfordringer i at få fat på næringsstoffer til økologisk planteproduktion. Blandt de vigtigste er Bilag 1 i "Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion", brancheaftaler og hård konkurrence fra konventionelt landbrug om samfundets restprodukter.

Tilladte gødninger mistes, når de blandes med ikke tilladte

Bilag 1 i "Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion" er en liste over de ikke økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler, som økologer må anvende. Bilag 1 er en beskyttelse af det økologiske brand, men også en hæmsko for udvikling af den økologiske planteproduktion. Blot et enkelt "dry" af et ikke-bilag-1 produkt i en blanding af gødninger udelukker nemlig økologisk brug. Derfor kan biogasgødningen fra konventionelle anlæg normalt ikke anvendes økologisk. Også landbrugskompost kan være blandingsprodukter, hvor kildesorteret husholdningsaffald, som står på Bilag 1, komposteres sammen med slam fra spildevandsrensning. Og spildevandsslam er forbudt.

Gode gødninger er ikke tilladt

Der findes mange restprodukter, som det ifølge økologiens grundprincipper vil give god mening at recirkulere til økologiske jorde. Men de falder ved siden af de listede gødningsstoffer på Bilag 1. Udvidelse af økologisk planteproduktion, især i Østdanmark, hvor der er få husdyr, vil forudsætte en større smidighed i rammerne for brug af gødninger til økologisk landbrug, end den vi har i dag.

Brancheaftaler lægger yderligere begrænsning på de tilladte gødninger

Mejeriudvalgets beslutning om ikke at acceptere brug af kødbenmel (Biogrow) på malkekvægsbedrifterne og i marker, hvor der produceres foder, udgør en barriere for plantebedrifter, der producerer foderkorn og vinter-raps. Heller ikke kildesorteret holdningsaffald er accepteret af mejeriudvalget som gødning på malkekvægsbedrifterne, heller ikke hvis affaldet har været en tur igennem et biogasanlæg.

Tungmetaller begrænser brug af "Bilag 1"-gødninger

Tungmetaller i miljøet er naturlige, men en vedvarende nettotilførsel skader miljøet. Såvel tang som træaske fra uforarbejdet træ er ifølge Bilag 1 tilladt til økologisk brug, og som sådan ser det tilforladeligt ud. Men det er ikke al tang, der overholder grænseværdierne for tungmetalindhold. Træaske er reguleret efter bioaske-bekendtgørelsen som siger, at der maksimalt må tilføres 4,0 g cadmium pr. ha pr. år som gennemsnit over fem år. Generelt indeholder især ældre træ en del cadmium, hvilket betyder, at det kun er ganske små mængder aske, der må spredes på markerne. Træaske indeholder meget kalium.

Kildesorteret husholdningsaffald er tilladt, men hvordan får planteavløkologer fat i det?

Biogasanlæg er en velegnet platform for recirkulering af organiske restprodukter. I biogasanlæg kan kildesorteret husholdningsaffald f.eks. blandes med slæt fra grøngødningsmarker og husdyrgødning. Ved at blande

opnås ofte et bedre forhold mellem næringsstofferne, og biogas-gyllen har normalt også en høj andel af plantetilgængeligt kvælstof. Imidlertid har vi i dag kun omkring fire fungerende økologiske biogasanlæg i modsætning til ca. 34 konventionelle fællesanlæg og 72 gårdanlæg. Herudover kommer biogasproduktion fra rensningsanlæg og genbrugsstationer. Fælles for de konventionelle anlæg er, at de anvender alle de energiholdige restprodukter, som de kan få fat på, og her er bl.a. madaffald blevet efterspurgt. Der er konkurrence om madaffaldet, og der er stor risiko for at de betydelige mængder som forventes at blive recirkuleret, vil følge en vej uden om økologisk landbrug. Der er derfor stærkt behov for at få omstillet eller nybygget anlæg, der kan håndtere husholdningsaffaldet, så økologerne får adgang til det.

Hvornår er spildevandsslam rent nok til økologisk brug?

I princippet må det være et naturligt mål at alle restprodukter fra samfundet er så rene, at de kan recirkuleres til de økologiske marker. En af de helt store kilder til bl.a. fosfor kommer fra det spildevand, der udledes fra husholdningerne, som også omfatter de økologiske forbrugere. Spildevandsslam (biogødning) er over de sidste årtier blevet renere og renere og et centralt spørgsmål er, hvilke krav til kvaliteter der skal opfyldes, for at et produkt er økologisk acceptabelt. Et mellemtrin kunne være at tillade brug af struvit, som er en ren mineralisk udfældning fra rensningsanlæggene. Struvit består af ammonium, fosfor og magnesium. Muligheden for at gøde økologiske afgrøder med struvit er netop til behandling i EU, og vi har allerede produktion af struvit i Danmark. Der er også en række andre teknikker under udvikling til ekstrahering af gødningsstoffer fra spildevand og spildevandsslam, som kunne være interessante for økologer at undersøge nærmere.

Økologiske landmænd på banen

Det er vigtigt, at økologiske landmænd efterspørger restprodukter fra såvel kommuner som lokale virksomheder. I dag er det f.eks. mange steder muligt at få fat på komposteret haveparkaffald, der er en relevant kilde til kalium, fosfor og forbedring af jordens generelle frugtbarhed. Herudover findes lokalt mulighed for at få fat i f.eks. sojamelasse, ågrøde eller tang, og så er det jo også de kendte restprodukter som protamylasse og biogrow eller specialgødninger produceret af hønsegødning eller planterester.

På den lange bane kan økologisk planteproduktion vokse ved at kombinere recirkulering af næringsstoffer fra samfundet med optimal anvendelse af kvælstoffikserende afgrøder, efterafgrøder og grøngødninger i sædskifterne. Men for på en gang at få udfaset den konventionelle husdyrgødning og udvidet det økologiske areal, er det nødvendigt at sparke nogle barrierer ned, så økologerne kan få større adgang til samfundets restprodukter.